

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ט / גליון שעא
ערש"ק פרשת פנחס ה'תשע"ב

קנאות פנחס כתוצאה מרדיפת שלום

בין מסירות נפש ל'איש מסירות נפש'

שיטת הרמב"ם בנחלת הלויים לעתיד

ניצול טבע המרה שחורה לעבודת ה'

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת פנחס, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שעא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

שנת המאתיים להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב ישראל ארי' ליב רבינוביץ', הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President St.

#BSMT

Brooklyn, NY 11213

8673-534-718

www.likras.org • Likras@likras.org

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 60840

3734-738-03

הפצה: 9262674-08

נדפס באדיבות

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237

718-628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

פנחס בן אלעזר בן אהרן: טבעו של פנחס כירושה מזקנו
יבאר השטעם שביוזוהשבטים את פנחס ביחוסו ליתרוהי' כיחשבו שהריגתו את זמריהי' מטבע
אכזריות שבו, כמו זקנו יתרו שפיטם עגלים ושחטם לע"ז, ולזה יחס הכתוב את פנחס אחרי
אהרן, להראות שאדרבה הריגת זמריהי' מצד טבעה שלום שבו, כמו זקנו אהרן שהי' אוהב שלום
ורודף שלום

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח עמ' 160 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

הרואה פנחס בחלום פלא נעשה לו: בין מסירות נפש ל"איש מסירות נפש"
יקשה מדוע להרואה פנחס בחלום נעשה לו רק פלא אחד, הרי לפנחס נעשו ניסים רבים,
ויקדים החילוק בין 'נס' ל'פלא', ועפ"ז יבאר שפירוש נעשה לו פלא הוא שמתנהג עמו
הקב"ה בדרך פלא בכל העניינים, ויסביר שגם הנהגתו של פנחס הייתה מסירות נפש בדרך
פלא, ועפ"ז יבאר גם מדוע בשכר קנאת פנחס נתכהנו הוא ובניו אחרי

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ג עמ' 164 ואילך)

יד. פנינים.....

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות.....

שיטת הרמב"ם בנחלת הלויים לעתיד

יפלפל בשיטות הסמ"ג והמנ"ח בזה, ויתרץ קושיות המפרשים על שיטת הסמ"ג דס"ל
שלעת"ל יהי' ללויים חלק / יבאר החילוק בין גוף ארץ כנען לארצות שיתוספו ע"י כיבוש
רבים, ויפלפל בגדר ארץ קיני קניזי וקדמוני שהובטחנו בנבואה דכי ירחיב ה"א את גבולך

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ח עמ' 103 ואילך)

כב. תורת חיים.....

מכתבי קודש אודות שלילת העצבות ומרה שחורה כשלעצמם אלא יש להשתמש ברגשות
אלו לעבודת ה'

כד. דרכי החסידות.....

אמרות ופתגמים קדישין מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש נ"ע על גודל הענין בחינוך
הבנות, ואיך שגם מלפנים בישראל היו כאלה שלימדו את בנותיהן תורה

פנחס בן אלעזר בן אהרן: טבעו של פנחס כירושה מזקנו

יבאר שהטעם שביזו השבטים את פנחס ביחוסו ליתרו הי' כי חשבו שהריגתו את זמרי הי' מטבע אכזריות שבו, כמו זקנו יתרו שפיטם עגלים ושחטם לע"ז, ולזה יחס הכתוב את פנחס אחרי אהרן, להראות שאדרבה הריגת זמרי הי' מצד טבע השלום שבו, כמו זקנו אהרן שהי' אוהב שלום ורודף שלום

א. ברש"י ריש פרשתנו:

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן – לפי שהיו השבטים מבזים אותו 'הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה-זרה והרג נשיא שבט מישראל', לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן".
והנה, הכוונה הכללית של רש"י מובנת היטב – השבטים דרשו את פינחס לגנאי, בהיותו בן בתו של יתרו, ששייך לעבודה-זרה; ולכן בא הכתוב לדרוש בשבחו, שאדרבה: הוא "בן אלעזר בן אהרן הכהן".
אמנם כשמדייקים בפרטי הלשון צ"ע, הן בהגנאי שאמרו כנגד פינחס – והן בהשבח שבא הכתוב לשבחו:

בהגנאי שאמרו כנגד פינחס – הנה רש"י בפרשת יתרו (יה, יא) פירש, שיתרו "הי' מכיר בכל עבודה זרה שבעולם, שלא הניח עבודה זרה שלא עבדה"; ומעתה יש להקשות: מדוע הזכירו השבטים בטענתם דוקא פרט זה ש"פיטם עגלים לעבודה זרה", ולא הוסיפו בגנותו ואמרו שעבד את "כל עבודה זרה שבעולם"?

לקראת שבת

ובהשבת שבא הכתוב לשבחו – הנה לשון הכתוב היא "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", ומשמעות הענין היא שפינחס מיוחס לשבח הן בהיותו בן אלעזר (שהי' באותה שעה כהן גדול) והן בהיותו בן בנו של אהרן הכהן; ומעתה יש להקשות בלשון רש"י "בא הכתוב ויחסו אחר אהרן" – כאילו כוונת הכתוב היא לייחס את פינחס דוקא לאהרן (ולא לאלעזר)! ועוד זאת: למה לא כתב רש"י "אחר אהרן הכהן"?

[ואכן, במדרשי חז"ל הלשון היא (סנהדרין פב, ב. ועד"ז במדבר רבה פכ"א, ג) "התחילו שבטים מבזין אותו... בא הכתוב וייחסו – פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן". וגם אם רצה רש"י לקצר בלשונו, הי' לו לומר "בא הכתוב וייחסו" סתם, שאז היו נכללים בזה כל הפרטים המנויים בכתוב; ומזה ששינה רש"י מלשון חז"ל וכתב "וייחסו אחר אהרן", מובן שכוונתו בדוקא (דוקא אהרן ולא אלעזר; ודוקא "אהרן" סתם, בלי "הכהן").]

ב. והביאור בזה (וראה גם משנ"ת אשתקד במדור זה (ע"פ המבואר בלקוטי שיחות ח"ח עמ' 160 ואילך), וצרף הדברים להמבואר כאן):

טענת השבטים כנגד פינחס היתה – שהוא איש רע ואכזרי בטבע. כי הנה, זמרי הביא את המדינית "לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל" (בלק כה, ו) – ומתוך כל העדה הי' פינחס היחידי שקם לקנא את קנאת ה'.

ובכן, טענו השבטים: איך יתכן כי מתוך כל ישראל לא קם אף אחד לעשות מעשה זה, ואפילו לא משה רבינו בכבודו ובעצמו?! על כרחך, שפינחס עשה זה (לא רק מתוך רצון טוב, לקנא את קנאת ה', אלא) מתוך זה שבטבע מדותיו רע הוא ונמשך לעיניים של אכזריות כו'.

ומעתה מובן מדוע הדגישו שזקנו יתרו "פיטם עגלים לעבודה זרה" – כי כאשר באים ומפטמים עגל במזון משובח, כשהמטרה בזה היא לבוא מיד לאחר מכן ולשחטו, הרי יש בזה אכזריות גדולה ביותר, כמובן (ועל דרך מה שכתב רש"י בפ' בהעלותך יא, כב: "אומרים לו לחמור טול כור שעורים ונחתוך ראשך").

וזהו איפוא שטענו כנגד פינחס, שכיון ולאבי אמו הי' את טבע האכזריות (המתבטא ב"פיטם עגלים לעבודה זרה"), הרי מן הסתם עבר טבע זה בירושה גם לבן בתו פינחס. ומעתה מסתבר, שזה שדוקא הוא נתעורר בקנאות להרוג את זמרי, אינו משום שהוא ירא ה' וחרד לדברו יותר מכל בני ישראל, אלא משום היותו נמשך לעיניים אלו של רע ואכזריות – ותו לא מידי.

ג. ולאחר שנתבאר דיוק לשון רש"י בענין הגנאי, "שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה" – יובן היטב גם דיוק לשונו בענין השבח, "בא הכתוב ויחסו אחר אהרן":

אם הכוונה היתה לדבר במעלת פינחס בכלל – אז מובן שכוונת הכתוב היתה לייחס אותו בכל

לקראת שבת

ז

הפרטים: הן בהיותו בנו של אלעזר כהן גדול, והן בהיותו בן בנו של אהרן הכהן הגדול וכו' וכו';

אולם כיון שטענת השבטים היתה דוקא על פרט זה של טבע האכזריות – לכן מפרש רש"י שגם היחוס לשבח הוא בהפכו, בטבע האהבה והחסד. והיינו, שכנגד טענת השבטים שמעשה פינחס הי' מצד שנמשך לענינים של רע ואכזריות (יותר מאחרים), בא הכתוב והודיענו שאדרבה – פינחס עשה זה מתוך אהבת ישראל אמיתית שבערה בלבו (יותר מאחרים).

וכיון שזו מטרת היחוס, הרי מובן שלענין זה נוגע דוקא היחוס לאהרן עצמו (ולא לאלעזר בנו), שהוא הוא הידוע במדת חסדו ואהבתו (אבות פ"א מ"ב: "הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום כו"), וכפי שלימד אותנו רש"י ב"פשוטו של מקרא" שהי' "רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה" (רש"י חוקת כ, כט).

ואמנם, בכתוב נאמר "פינחס בן אלעזר בן אהרן", כי כדי לייחס את פינחס לאהרן הרי שצריך להזכיר את אלעזר שבינתיים; אך הכוונה בזה אינה להוסיף בשבחו של פינחס בהיותו "בן אלעזר", אלא רק לייחס את פינחס לאהרן עצמו.

ד. ומעתה מדוייק היטב גם לשון רש"י "ויחסו אחר אהרן" – ולא כתב "אהרן הכהן" – כי בנידון דידן אין נוגע זה שאהרן הוא "כהן" ומשרת בקודש, אלא רק טבעו העצמי כ"רודף שלום ומטיל אהבה"; וכמו שבסיפור הכתוב בפרשת חוקת (שם) אודות זה ש"ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל" – שהי' זה משום שכל ישראל נצטערו על פטירתו של אוהב ישראל – לא נאמר שם "אהרן הכהן" אלא "אהרן" סתם.

[ומה שבכתוב כאן כן נאמר "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" – יש לפרש, שזה שייך לטענת השבטים (ראה גם משכיל לדוד):

באותה שעה עדיין לא הי' פינחס כהן – וכדברי רש"י בהמשך הענין (כה, יג), "שאף על פי שכבר ניתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא ניתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתו, אבל פינחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן".

וזהו איפוא שטענו השבטים, כי זה שפינחס אינו כהן מהווה הוכחה נוספת שאין לייחסו לטבעו הטוב של זקנו אהרן הכהן, אלא דוקא לטבעו של זקנו השני – יתרו.

בסגנון אחר: כוונת הכתוב היא לומר ש"פינחס" הוא "בן אלעזר בן אהרן"; ואף על פי שאהרן הוא "הכהן" (ופינחס לא) – בכל זאת מיוחס פינחס אחר אהרן (וע"ר פרש"י יוחי מת, ז).

וזהו גם מה שמעתיק רש"י ב'דיבור המתחיל' את התיבות "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" – כוונתו בזה לומר: אף על פי שנאמר בכתוב "בן אלעזר" ו"הכהן", הרי באמת הכוונה היא לייחס את פינחס דוקא "אחר אהרן".]

ה. ועדיין הא גופא קשיא: מנין באמת למד רש"י (ככל הנ"ל) שטענת השבטים היתה דוקא על פרט זה של אכזריות - ואז צריך לפרש שכוונת היחוס היא לאהרן בתור "אוהב שלום כו";

ולמה לא נפרש (כשטחיות הענין) שהשבטים באו לבזות את פינחס בזה שזקנו יתרו עבד את כל העבודה זרה שבעולם - ועל זה בא הכתוב וייחסו אחר אלעזר ואהרן בתור כהנים ומשרתים בקודש. כלומר: הגנאי ה' בענין של עבודה זרה, והשבח הוא בענין של עבודת ה'! מהו ההכרח להדגיש דוקא את טבע האכזריות!?

והביאור בזה:

אמנם יתרו עבד את כל העבודה זרה שבעולם, אבל אין סברא לומר שהדבר ישפיע לרעה על זרעו אחריו. ואם יתרו עצמו הודה בטעותו ואמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים", ולא נשאר אצלו בעצמו שמץ של עבודה זרה - הרי בוודאי אי אפשר לומר שהוריש ליוצאי חלציו נטי' זו.

שונה הדבר כאשר מדובר על טבע המדות - שבענין זה הרי ידוע כי "קרוב טבע הבן להיות דומה לטבע האב" (עדיות פ"ב מ"ט וברע"ב שם). כי, אמונות ודיעות יכול האדם להחליף בנקל לפי ערך, אבל טבע המדות הוא דבר עמוק ביותר בנפש, ואין פלא לומר שטבע יתרו המתבטא בפיתום עגלים ישפיע גם על נכדו פינחס.

ולכן למד רש"י שטענת השבטים היתה דוקא על טבע האכזריות שמצינו ביתרו (וכנגד זה שבח פינחס הוא דוקא בטבע האהבה של אהרן).

ו. ועוד בזה:

אם טענת השבטים היתה בגלל ענין העבודה זרה שביתרו - אז ה' הכתוב מייחסו רק לאלעזר הכהן הגדול ("פינחס בן אלעזר הכהן"), ולא ה' מזכיר כלל את היותו נכדו של אהרן; שהרי בענין זה של עבודה זרה "מייחס" אלעזר יותר מאהרן, כי לאהרן היתה שייכות מסויימת לחטא העגל - ענין של עבודה זרה - ודוקא אלעזר נקי מזה לגמרי (להעיר גם מצידה לדרך כאן).

וע"ד שלמדנו כבר בדברי רש"י בפ' חוקת (כ, ג), שדוקא אלעזר הכהן הוא שעשה את הפרה האדומה ולא אהרן - כי "לפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור".

ומזה שהכתוב מייחס את פינחס גם לאהרן - "פינחס בן אלעזר בן אהרן" - מוכח שאין הכוונה לשלול את הנטי' לעבודה זרה (שבזה אין אהרן מוסיף על אלעזר), אלא בעיקר לשלול את רוע הלב והאכזריות, שבזה נצטיין אהרן במיוחד כ"אוהב שלום ורודף שלום".

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

בנות צלפחד ומעשה זמרי

ויקרב משה את משפטן לפני ה'

נתעלמה הלכה ממנו

(כז. ה. רש"י)

מצינו עוד מקום שנתעלמה הלכה ממשה רבינו, והוא במעשה זמרי, שגם אז "נתעלמה ממנו הלכה" (רש"י בלק כה, ז). וצ"ב מדוע נתעלמו ממשה דווקא שתי הלכות אלו, במעשה זמרי, ובכנות צלפחד?

וי"ל בזה, דהנה איתא ביבמות (עו, א) "כל ת"ח שמורה הלכה ובא, אם קודם מעשה אמרה שומעין לו, ואם לאו אין שומעין לו". וכתבו התוס' (שם ד"ה אם) "דהיינו דווקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר", דאז "אין שומעין לו" אם לא אמרה קודם המעשה.

ועפ"ז י"ל דטעם הדבר שנתעלמו הלכות אלו ממשה, הוא כי בשני המאורעות הי' משה נוגע בדבר:

במעשה זמרי "אמרו לו, משה, זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה בת יתרו מי היתירה לך" (רש"י בלק שם), וא"כ נעשה משה נוגע בדבר, ו"אין שומעין לו" לומר ש"קנאים פוגעין בו".

ובכנות צלפחד הרי אמרו "והוא לא הי' גוי בעדת קרח" (פרשתנו כז, ג) שחלקו על משה, וממילא נעשה משה "נוגע בדבר" בנידון זה.

ונמצא, שבשתי הלכות אלו לא היו מקבלים ממילא ממשה כי לא אמרה קודם מעשה, ולכן נתעלמו ממנו ההלכות, ונתגלו ע"י פנחס, או ע"י שהקריב משה "את משפטן לפני ה'".

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 96 ואילך)

אין צו אלא לשון זירו

צו את בני ישראל

מה אמור למעלה יפקוד ה', אמר לו הקב"ה על

שאתה מצווני על בני צוה את בני עלי

(כה. ב. רש"י)

במפרשי רש"י (רא"ם, רע"ב, משכיל לדוד, ועוד) הקשו, הרי תיבת "צו" כבר פירש רש"י בר"פ צו "אין צו אלא לשון זירו מיד ולדורות", וא"כ מה הוקשה לו כאן שלכן הוצרך לפרשה. וביארו באופנים שונים.

וי"ל באופן חדש, דהנה כשנאמר "צו" מלשון "זירו מיד ולדורות", וודאי שהכוונה היא לאלו שצריכים לקיים את הציווי בפועל, שהרי רק הם צריכים לזירו.

אך קשה דהרי בפרשתנו הציווי הוא על הקרבת קרבנות ה' במועד, שמקיימי הציווי הם רק הכהנים, וא"כ מדוע נאמר "צו את בני ישראל", ולא "צו את אהרן ואת בניו"?

ולכן פירש רש"י שב"צו את בני ישראל" אין הכוונה על הקרבת הקרבנות בפועל ע"י הכהנים, אלא "עד שאתה מצווני על בני, צוה את בני עלי", שלפני פטירת משה יצווה את בני ישראל ויזרום בזירו כללי "עלי", שיזכרו וישימו לבם להקב"ה.

וכמו שב"אתה מצווני על בני", היתה בקשת משה מהקב"ה "יפקוד ה'" נוגעת לכל ישראל, כמו"כ "צוה את בני עלי" היא זירו כללי לכל ישראל על הקב"ה.

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 99 ואילך)

הרואה פנחס בחלום פלא נעשה לו: בין מסירות נפש ל"איש מסירות נפש"

יקשה מדוע להרואה פנחס בחלום נעשה לו רק פלא אחד, הרי לפנחס נעשו ניסים רבים, ויקדים החילוק בין 'נס' ל'פלא', ועפ"ז יבאר שפירוש נעשה לו פלא הוא שמתנהג עמו הקב"ה בדרך פלא בכל העניינים, ויסביר שגם הנהגתו של פנחס הייתה מסירות נפש בדרך פלא, ועפ"ז יבאר גם מדוע בשכר קנאת פנחס נתכהנו הוא ובניו אחריו

א.

מקשה בענין הרואה פנחס בחלום מדוע יראה רק פלא אחד בעוד שפנחס נסים רבים נעשו לו

איתא בגמ' (ברכות נו, ב): "הרואה פינחס בחלום פלא נעשה לו, הרואה פיל בחלום פלאות נעשו לו, פילים פלאי פלאות נעשו לו", ובפירש"י: "פלא נעשה לו - כמו שנעשה לפינחס כדאמרינן בסנהדרין (פב, ב)".

והנה, חילוק זה שבין הרואה פנחס להרואה פיל, שהרואה פנחס פלא אחד נעשה לו, והרואה פיל נעשים לו פלאות הרבה, צ"ע, שהרי בסנהדרין שם מפורש "ששה נסים נעשו לו לפנחס", ובסיפרי (ס"פ בלק. ועוד) איתא שי"ב נסים נעשו לו, ובפרש"י עה"ת (ס"פ בלק) כ' "והרבה נסים נעשו לו", שמכל וא"כ גם הרואה פנחס בחלום הי' ראוי שיעשו לו פלאות הרבה, ומאי טעמא נעשה לו פלא אחד בלבד.

ובפרט שברש"י הנ"ל מפורש שהרואה פנחס בחלום זוכה לפלא "כמו שנעשה לפנחס", בעוד שלפנחס נעשו נסים הרבה.

לקראת שבת

יא

ב.

יחלק בין נס לפלא, שפלא מרומם הוא מענין הנס

ויש לומר בזה, בהקדים ביאור ענין הנסים והפלאות שעושה הקב"ה בעולמו.

דהנה, שיגרת הלשון בנוגע לנס ומופת הוא – "שידוד מערכות הטבע" (הובא בספרי חסידות במקומות רבים. וראה עקדת יצחק פ' בא שער לה, רמב"ן ובחיי בראשית יז, א). היינו, שע"פ כללי הטבע ההנהגה צריכה להיות באופן מסויים, והנס עניינו התערבותו של הקב"ה בתוך הנהגת הטבע וביטול מערכות הטבע על מנת שיתרחש הנס. אך הא גופא מלמדנו שיש איזה תוקף להנהגת הטבע, שישנם "מערכות הטבע", אלא שהנס עניינו התערבות בסדרי הטבע ושינויו.

אך הנה ישנה דרגא נעלית יותר, והיא המכונה "פלא". שה"פלא" כשמו כן הוא – מופלא ומרומם לגמרי מסדרי טבע העולם (ועיין ברש"י (שופטים יז, ח) "כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה"). שעפ"ז י"ל שעניינו של ה"פלא" הוא שהקב"ה מנהיג את העולם באופן שאין חשיבות לסדרי הנהגת הטבע כלל.

דלא כבנס, שיש איזה חשיבות לסדרי הטבע והנהגותיו, ורק שהקב"ה 'משדד' סדר זה ופועל שינוי בטבע, כ"א לגבי ה"פלא" סדרי הטבע אינם קיימים כלל, וכשמנהיג הקב"ה את העולם בדרך "פלא", מתבטלים חוקי הטבע כלא היו.

היינו שהנס והפלא שניהם הם גילוי מהשי"ת הפועל איזה פעולה בעולם, ורק שהנס הוא בדרך פעולה מיוחדת הפועלת שינוי מסויים בדרכי הטבע, והפלא אינו בדרך פעולה מיוחדת, דכשמתגלה הפלא בעולם מתבטלים דרכי הטבע בדרך ממילא, והעולם מתנהג בדרך פלא.

והנפקותא שבדבר היא, שכשמנהיג הקב"ה את העולם בדרך 'נס', כיון שאין הטבע מתבטל לגמרי לגבי הנהגה זו, ולדרכי הטבע יש עדיין חשיבות (ורק שהנהגה הנסית היא בתוקף יותר מהם). הרי כל נס ונס צ"ל בפעולה מחודשת שיבטל הטבע וייעשה הנס. משא"כ בפלא, כיון שענינו הנהגה המרוממת לגמרי מדרכי הטבע, אי"צ לפעולה מחודשת בכל זמן וזמן, כ"א שכשמתגלה הפלא, הנהגת העולם היא באופן קבוע ע"ד הפלא, ואין כל התחשבות בטבע כלל.

ועפ"ז יתבאר היטב מה שהוקשה לעיל, דאף שלפנחס נעשו ניסים הרבה, הנה הרואה פנחס בחלום פלא (לשון יחיד) נעשה לו.

די"ל, שאין הכונה להמעיט בדבר, שרואה רק פלא אחד, כ"א להיפך – שמעתה יראה הנהגה בדרך פלא, שינהג עמו הקב"ה בדרך הפלא, המרוממת לגמרי מדרך וטבע העולם, ולא יוצרך בכל ענין וענין לפעולה ניסית מחודשת.

[ועפ"ז נראה שהרואה פנחס בחלום מעלה ויתרון יש לו אפי' על הרואה פיל בחלום. די"ל שזה שאצל הרואה פיל נאמרו הפלאות בלשון רבים ("פלאי פלאות") זה מורה שיהי' לו ריבוי פלאות בכמות, משא"כ אצל פנחס שיראה פלא, אין הכונה על פלא פרטי, כ"א שינהג עמו הקב"ה בדרך של

"פלא", שיתרומם מעל דרכי הטבע לגמרי ולא יוצרך לריבוי פעולות לבטל דרכי הטבע].

ג.

עבודת המסירות נפש היא ענין ה"פלא" בעבודת האדם

והנה, הטעם לזה שהרואה פנחס בחלום סימן הוא שיתנהג עמו הקב"ה בדרך פלא, י"ל שהוא משום שעניינו ועבודתו של פנחס סמל ודוגמא היא לענין הפלא, עד שהרואה פינחס הוא הסימן להנהגת הקב"ה עמו בדרך פלא.

דבאל"כ, מהו הטעם שהרואה פנחס בחלום הוא סימן לפלא, וכי מחמת כמה פלאות שאירעו לו לפנחס ביום ההוא נעשה קשר מיוחד בין ענין הפלא לפנחס, ובהכרח לומר שהנהגת הפלא היא היא מהותו ודרגתו של פנחס.

ומבואר בחסידות (ראה לקוטי שיחות ח"ז עמ' 151 ואילך, וש"נ) שעבודת האדם שבדוגמת נס, היא עבודת המסירות נפש. דכשם שהנס כפשוטו מורה על גדולת ה', שאין בכח שום דבר למנוע בעד מילוי רצונו ית', עד"ז הוא בעבודת האדם, שעבודת המסירות נפש עניינה – שרצונו של האדם לקיים מצוות השי"ת היא בתוקף וחוזק גדול עד שאין דבר שיכול לפעול עליו שימנע מקיום המצוות ח"ו.

והנה נתבאר לעיל לחלק בין הנס והפלא, שהנס הוא פעולה אחת המשנה ומשדרת סדרי הטבע, והפלא הוא ענין המרום לגמרי מדרכי וסדרי הטבע, ולכן אינו בדרך פעולה מיוחדת המשברת את הטבע, כ"א שהיא הנהגה קבועה של פלא שאין בה כל התחשבות לענין הטבע.

ועד"ז יש לחלק בענין עבודת המסירות נפש, שיש בזה ב' מדריגות, שישנו אדם שעיקר עבודתו היא ע"פ טעם ודעת, שלימוד התורה וקיום המצוות אצלו הוא בהתאמה לסדרי הטבע, שיכול לקיים התורה והמצוות מתוך ישוב הדעת ובמנוחה, ורק שבאם מגיע למעמד ומצב שנצרך לכח המסירות נפש, הרי הוא מתייגע ומעורר בעצמו הנהגה חדשה של מסירות נפש, השוברת את סדר הנהגתו הרגיל המותאם לפי דרכי הטבע. ומובן א"כ, שאצל אדם זה התעוררות המסירות נפש בכל פעם ופעם היא עבודה חדשה הדורשת יגיעה גדולה.

אמנם יש אדם שיש לכנותו "איש המסירות נפש", היינו שאין לו רצון וסדר עבודה משלו כלל וכלל, וכל עניינו הוא שמעמיד עצמו במסירה ונתינה לרצון הבורא ית', וא"כ בכל פרט ופרט הוא אצלו באופן של מסירות נפש, דכיון שהתייגע ופעל בעצמו להיות "איש המסירות נפש", הרי בכל מצוה שמקיים עומד הוא מוכן לקיימה בכל כוחותיו ממש, עד כדי מסירות נפש.

ומובן שאדם זה, כשיידרש לבוא לידי מסירות הנפש, לא יוצרך להתייגע ולעורר בעצמו עבודה חדשה של מסירות נפש, דכיון שהוא "איש המסירות נפש", הרי כל ענין וענין שעושה הוא בדרך מסירות נפש, ומובן שכשיידרש למסירות נפש בפועל יבוא לזה בדרך ממילא.

וזה הייתה עבודתו של פנחס, שהוא הי' "איש המסירות נפש", שכשקינא קנאתו של הקב"ה, הי' זה בדבר שמעיקר הדין אינו מחוייב למסור נפשו על זה (ויתירה מזו, באם הי' שואל – אין מורין

לקראת שבת

יג

לעשות כן), ורק שקנאין פוגעין בו – שיש רשות והיתר לקנאי לפגוע בו (ראה סנהדרין פא. ב. פב. א. רמב"ם הל' איסור"ב פ"ב ה"ה. טור אה"ע ס"ז. רמ"א חו"מ סתכ"ה ס"ד. ועוד).

והיינו, שפנחס לא נכנס לחשבונות ושקו"ט אם ראוי לו לנהוג בדרך של מסירות נפש, כ"א שקנאת ה' צבאות בערה בקרבו, שהי' איש המסירות נפש, ולכן מיד כשראה המעשה הלך והרגו לזמרי במסירות נפש (משא"כ מי שמעורר את המסירות נפש רק כשנצרך לזה לא הי' מעורר את כח המסי"נ על דבר ש"אין מורין כן").

ומידה כנגד מידה – שפנחס הוא הדוגמא והמופת להנהגת ה"פלא" של הקב"ה, עד שהרואה פנחס בחלום הרי זה סימן שינהג עמו הקב"ה הנהגה קבועה של פלא המופלא ומרומם מדרכי הטבע.

ד.

יבאר השייכות שבין שכר הכהונה להיותו "איש המסירות נפש"

וע"פ הנתבאר עד עתה, יש לבאר ענין נוסף. דבנוגע לפנחס כתוב: "והיתה לו ולזרעו אחריו כהונת עולם" (פרשתנו כה, יג), שבתורת שכר על מעשהו נתכהן פנחס (דעד אז לא הי' כהן (כהדעה בזבחים א, ב, הובא בפירש"י עה"כ)) וניתנה הכהונה לזרעו אחריו.

ושתי פרטים בדבר:

(א) מצד חכמת התורה כהונה היא ענין הבא בירושה, ואינו ניתן כשכר על איזה עבודה, נעלית ככל שתהי'. ורק מחמת שהנהגתו של פנחס היתה שלא ע"פ טעם ודעת, דלהיותו איש מסירות נפש קנא קנאת ה' צבאות, אף ש"אין מורין כן", גם השכר שקיבל על פעולתו הי' שכר כזה שע"פ חכמת התורה אינו בא בתורת שכר.

(ב) עוד יש לבאר, מה שזרעו של פנחס נעשו גם הם כהנים, דלא זו בלבד שקיבל פנחס את הכהונה כדבר היוצא מן הכלל, אלא נעשתה הכהונה לדבר טבעי אצלו העובר לבניו אחריו עד עולם. שע"פ הנתבאר לעיל בדרגתו של פנחס, שהי' איש המסירות נפש, שלא היתה אצלו התעוררות מיוחדת על ענין המסירות נפש, כ"א שזה נעשה טבעו וסדר הנהגתו. ועד"ז בענין ה"פלא", שבשונה מנס, הפלא הוא הנהגה שלמעלה מהטבע באופן קבוע, ולא שידוד יחידי של מערכות הטבע, הנה עד"ז הוא בענין הכהונה, ש"פלא" זה שקיבל פנחס בתורת שכר על מעשהו, לא הי' חידוש למקומו כנס, כ"א הנהגה קבועה שנטבעה בטבעו ובטבע זרעו שנעשו לכהנים.

פנינים

דרוש ואגדה

כיבוש הארץ ברוחניות

לאלה תחלק הארץ

(כו, נב)

יש לבאר ענין כיבוש הארץ בעבודת האדם לקונו:

כיבוש "ארצות שבעה גוים" (ל' רש"י ר"פ בראשית) ועשייתם לארץ ישראל וארץ קדושה מורה על עבודת האדם ב"מלאו את הארץ וכבשוה" (בראשית א, כח), לכבוש את העולם כולו שיהי' תחת ממשלת הקדושה.

וכמאחז"ל (תנחומא נשא טז, ועוד) שתכלית בריאת העולם הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה גם בעולם הזה שאין דבר למטה ממנו.

והנהגה כמו שבכיבוש ארץ בגשמיות הרי כדי שהכיבוש יהי' בשלימות צריך הכובש להכניס את כל כחות נפשו בכיבוש, ובלי זה לא יכבוש את המנגד, דבאם ישתמש רק בכח המעשה שלו ולא ינצל את כח מחשבתו בדרכי ותכסיסי מלחמה, הרי א"א לנצח.

וכמו כן באם ישתמש רק בכח המחשבה והמעשה, אך לא ידבר לאנשי החיל וייעץ להם מה שעליהם לעשות א"א לו לנצח ולכבוש.

כן הוא בכיבוש העולם לצד הקדושה, שהוא ע"י עשיית המצוות, הנה בכל מצוה ופעולה שהאדם עושה לא די בעשיית המצוה לבד, כ"א עליו להשקיע כל כולו, וכל כוחות נפשו, בעשיית המצוה.

וכמו שבמצות אהבת השי"ת על האדם לאהבו ית' "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך" כ"ה בכל המצוות, שכדי למלא את מטרותם ולכבוש על ידם את העולם צריך לקיים את המצוות בכל הכוחות והחושים.

(ע"פ ספר השיחות תנש"א עמ' 698 ואילך)

אכילה לשם תאוה

- ע"ז של פעור

בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר

פעור

(כה, יח)

עבודת פעור היתה כלשון רש"י (כה, ג ד"ה פעור) "ע"ש שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי וזוהי עבודתו".

ויש לבאר ענין זה בעבודת האדם לקונו:

איתא בלקוטי תורה (שלח מו, ד. ושם נסמנו המקורות) שכל התענוגים הגשמיים הם באמת "פסולת" המלאכים העליונים.

כשאדם אוכל מאכל, והמאכל נותן לו חיות וכח – הרי הוא בבחי' "מקבל" מהמאכל.

והנה, אם אוכל את המאכל לשם שמים הרי הוא מעלה את המאכל לקדושה (כמבואר בארוכה בתניא פ"ו), ונמצא שהוא גם "משפיע" על המאכל ומעלה אותו, אבל באכילה לשם תאוה ותענוג אינו אלא מקבל, ומפסולת המלאכים.

וזהו ענין ע"ז של פעור: אדם הרוצה רק את ההנאה הגופנית מהמאכל, הרי זה כאילו הוא "עובר" ומשתחוה ל"פסולת" המלאכים.

(ע"פ רשימות חוברת נ עמ' 12–13)

חידושי סוגיות

שיטת הרמב"ם בנחלת הלויים לעתיד

יפלפל בשיטות הסמ"ג והמנ"ח בזה, ויתרץ קושיות המפרשים על שיטת הסמ"ג דס"ל שלעת"ל
יהי' ללויים חלק / יבאר החילוק בין גוף ארץ כנען לארצות שיתוספו ע"י כיבוש רבים, ויפלפל
בגדר ארץ קיני קניזי וקדמוני שהובטחנו בנבואה דכי ירחיב ה"א את גבולך

הארץ בנחלה במספר שמות: הכל במשמע
ישראל כהנים ולויים כו' ויאמר ה' אל אהרן
בארצם לא תנחל יצאו כהנים בתוך בני ישראל
לא ינחלו נחלה (קרח שם, כד). יצאו לויים כו'.

וכתב עליו במשנה למלך: כתב הסמ"ג (לאוין
רעו. רעו) דלעתיד לבא נוטלין חלק בארץ שנאמר
(יחזקאל מח, לא) שער לוי אחד כדאיתא בפרק
יש נוחלין. ע"כ. וכוונתו להא דתניא בברייתא
שם (קכב, א) "עתידה ארץ ישראל שתתחלק

(וכ"ה בכמה גירסאות בספרי פרשתנו ובי"ל"ש):
כהנים לויים וישראלים.

(2) וי"ג "ובתוך" – והיינו הפסוק בקרח שם, כג.

א

יקדים פלוגתת הראשונים אי איכא לעת"ל
הלאו דבארצם לא תנחל

כתב הרמב"ם בפ"ג מהל' שמיטה ויובל ה"י:
כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען
וכן הם מוזהרין שלא יטלו חלק בביזה בשעה
שכובשין את הערים שנאמר (שופטים יח, א) לא
יהי' לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם
ישראל חלק בביזה ונחלה בארץ וכן הוא אומר
(קרח יח, כ) בארצם לא תנחל . . . בביזה. ומקורו
בספרי פרשתנו עה"פ (כו, נג) "לאלה תחלק

(1) ועד"ז הוא בספרי קרח יח, כ (ושם, כג). ושם.

ויש לעיין בזה בדעת הרמב"ם, שסתם "כל שבת לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען" – מאי ס"ל לענין נחלת שבת לוי בארץ לעתיד לבוא.

ב

**ינקוט דהרמב"ם ס"ל כמ"ש הסמ"ג
דלעת"ל ינחלו, ויקשה בגוף הדבר איך
אפ"ל שייצק הלאו**

הנה, במנחת חינוך (מצוה תח) כתב בדעת הרמב"ם דגם לעתיד לבא לא יטלו הלויים נחלה בארץ, והוכיח כן מהא שלא הזכירו הרמב"ם בפירוש – כמו שטרח לכתוב בפירוש בהל' מלכים (פ"ד ה"ח) "המלך המשיח נוטל מכל הארצות שכובשין ישראל חלק אחד משלשה עשר".

[ועיין במנ"ח שם שהוסיף עוד סימוכין קצת ממה דאשכחן לענין ערי הלויים: "והנה הר"מ והרב המחבר סוברים מפורש דלעתיד לבוא יתנו להם ערים כמבואר בדבריהם (ראה דברי הרמב"ם ריש פרק י"ג דהל' שמיטה ויובל ש"שבת לוי אע"פ שאין להם חלק בארץ כבר נצטוו ישראל ליתן להם ערים לשבת ומגרשיהם והערים הם שש ערי מקלט ועליהן שטים וארבעים עיר וכשמוסיפין ערי מקלט אחרות בימי המשיח הכל ללויים)". ונראה ג"כ דסוברים דגם לעתיד לבוא לא יטלו הלויים ג"כ נחלה כו". אלא שמ"מ כתבו רק בלשון "נראה", היינו שמזה (שיתנו ערים ללויים גם לעת"ל) לבד לא הכריח שגם לעתיד לא יהי' ללויים נחלה, כי בזה לא פסיקא לי' מילתא, כמ"ש המנ"ח שם לפני"ז (לענין ארצות שכבש

לשלשה עשר שבטים שבתחלה לא נתחלקה אלא לי"ב שבטים, וכדפירש הרשב"ם שם (ד"ה ועוד תניא) "ולקמן מפרש מאי ניהו אותו חלק דטפי התם, דאי משום לוי דנקט נחלה כשאר שבטים כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד כדכתיב התם (יחזקאל שם, לב) שער יוסף אחד. . שבתחלה כשבאו לארץ לא נתחלקה אלא לי"ב שבטים שלוי לא הי' לו חלק בארץ אלא שכל שבת ושבת נתנו לו ערים לשבת בהם כו" (משא"כ לעתיד, כנ"ל). והיינו דלפירוש הרשב"ם יטלו שבת לוי חלק אחד מהי"ב חלקים שנתחלקה הארץ לי"ב שבטים, וכ"ה לפירוש התוס' שם (ד"ה ואידך). ובפ"י רבינו אברהם אב"ד (נדפס בשיטת הקדמונים על ב"ב נ"י. תשמ"ב). וחלק הי"ג הוא "לנשיא" – "למלך המשיח" (ב"ב שם. רשב"ם שם ד"ה לנשיא. רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ח).

והנה בשטמ"ק ב"ב שם, הביא דברי הר"ן דתמה על הרשב"ם³ מכמה קראי ביחזקאל (מז, יג. מח, ד-ו) שבהם מבואר שיטול יוסף שני חלקים, "וכן מ"ש ששבת לוי יטול חלק בארץ אף זה אינו שהרי מפורש בפרשה (ראה יחזקאל מה, ה ואילך. מח, יג ואילך) שלא יטול חלק בארץ אלא שיהיו לו ערים לשבת בהם והוא מכלל התרומה אשר ירימו כו", ומסיים "אלא כך הוא עיקר הדבר שכשם ששבת לוי לא נטל חלק בראשונה כך לא יטול בשני' אלא שנתנו לו ערים לשבת סמוך לירושלים והן מכלל תרומת הקודש"⁴.

3 וראה גם מהרש"א, פתח עינים (להחיד"א), רש"ש שם ועוד – מה שהקשו בדברי הרשב"ם ב"ב שם.

4 ראה המשך דברי הר"ן שם. ובפתח עינים שם, ש"הרואה יראה בסוף יחזקאל. . ושבת לוי יקח מתרומת הנשיא. . והוא דכתיב שער לוי אחד היינו

סי' עד. ובכ"מ, דכיון שהוא לאו בתורה דשבת לוי לא יטלו חלק בארץ, האיך תתקור המצוה בימי המלך המשיח, והלא 'אלה המצות גו' כתיב (ס"פ בחוקותי), שאין נביא רשאי לחדש דבר (מגילה ב, סע"ב. וש"נ). ועיין לשון המנ"ח (מצוה תקה): "ודבר זה צ"ע דלעתיד לבוא יתבטלו שני המצוות והאיך יכול הנביא לעקור דבר מן התורה כו' ומכל שכן לעקור לעולם. . וע' במ"ל בה' יסוה"ת"⁸. ע"כ. וגם לאיך קשה עפ"ז במה שהרמב"ם (סהמ"צ מל"ת קסט) וכן הסמ"ג מנו לאו זה במנין המצוות, שהרי כבר כתב הרמב"ם בספר המצוות שרש ג' "שאינן ראוי למנות מצוות שאין נוהגין לדורות", ושוב אם מצוה זו תתבטל בחלוקת הארץ לעת"ל מה מקום למנותה במנין הלאווין.

ובאמת הקושיא היא דוקא אחר שמנו הרמב"ם והסמ"ג לאו זה במנין המצוות. כי הנה בגוף דברי הספרי הנ"ל בפרשתנו – "לאלה תחלק הארץ הכל במשמע ישראל כהנים ולויים גרים כו' ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל יצאו כהנים בתוך בני' לא ינחלו נחלה יצאו לויים כו'", מצינו מי שפירש (ביאור הרי"פ פערלא שם, ב ואילך. ע"ש במה שהאריך) דאין בזה מצוה כלל⁹, והכוונה בזה רק להפקיע זכותם בירושת הארץ, לומר שאין לכהנים חלק ונחלה בארץ דומיא דגרים ונשים ועבדים שבהמשך הלשון בספרי שם. אבל אין כאן אזהרת לאו עליהם שלא

מלך ישראל, שיש ללויים חלק בהן וכדלקמן (ס"ג) דאפשר דמ"מ מצוה על ישראל ליתן להן ערים מחלקם כמו תרומות ומעשרות שמצוה על ישראל ליתן להם אע"פ שיש להם חלק⁵. זאת ועוד: הרמב"ם לא כתב דנתינת הערים ללויים היא תחת חלקם בארץ, אלא ד"אע"פ שאין להם חלק בארץ כבר נצטוו ישראל ליתן להם ערים לשבת ומגרשיהם"⁶. ומזה מובן גם לגבי ערי מקלט אחרות שמוסיפין בימות המשיח ש"הכל ללויים", שאינו במקום נטילת חלק בארץ].

אמנם מזה שהסמ"ג "דרכו תמיד להלוך בעקבות הרמב"ם וברוב המקומות בספרו אינו אלא כמעתיק כו'" (יד מלאכי כללי הסמ"ג סמ"ז. וש"נ), מסתבר לומר, לכאורה, שגם בענין זה ס"ל להסמ"ג שכ"ה שיטת הרמב"ם [וכדמוכח גם מפשטות לשון הסמ"ג, שמביא תחלה דברי הרמב"ם שבהלכה שלאח"ז (בהל' שמיטה ויובל (היא)) שאם כבש מלך ישראל כו' שהכהנים ולויים נוטלים שם חלק ונחלה, ואח"כ מוסיף "ולעתיד לבוא נוטלין חלק אף בארץ שנאמר שער לוי אחד". וראה לשון הרדב"ז לרמב"ם שם, שמשמע ג"כ דס"ל שהסמ"ג לא פליג על הרמב"ם]. וצ"ב מנא לי' הא?⁷

גם צ"ע בגוף שיטה זו, כמו שהקשו המפרשים (מנ"ח מצוה תח ותקה. ביאור הרי"פ פערלא לרס"ג ח"ב ל"ת רלד (רנד, ב ואילך). שו"ת עמודי אור

8) לכא' צ"ל "ועי' בר"מ בהל' יסוה"ת", דשם כתב (רפ"ט) "דבר ברור ומפורש בתורה, שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת. . אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה".
9) וראה לקמן הערה 16.

5) וראה מנ"ח מצוה תקכ.

6) וכמ"ש במנ"ח מצוה תח שם בתחילתו.

7) להעיר מיד מלאכי שם סמ"ח: דרכו של הסמ"ג דכשהוא סובר כדברי הרמב"ם כותב ככתבו וכלשונו בדרך סתם וכשכותב כת' הרמב"ם משמע דלי' לא ס"ל כו'. אבל לכא' אינו שייך לנדו"ד.

דברי הרמב"ם "שאם כבש מלך ישראל חוצה לארץ שהכהנים ולויים נוטלים שם חלק ונחלה", ובפשטות כוונת הרמב"ם לכיבוש רבים וכו'¹² שאז ה"ה כארץ ישראל לכל דבר (ראה רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ב וג'. הל' מלכים פ"ה ה"ו), ולאח"כ מוסיף "ולעתיד לבוא נוטלין חלק אף בארץ שנא' שער לוי אחד" שפשטות כוונתו שהוא בא"י ממש ושהוא חלק ממש כאחד השבטים. וכן פירש להדיא המשנה למלך בספרו פרשת דרכים (דרך הקודש דרוש ו), לפי הרשב"ם והסמ"ג דיטלו חלק בארץ.

ונראה ליישב הדבר באופן פשוט, ובהקדים דיוק בלשון הרמב"ם, שכתב האזהרה "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען", ולא כלשון הרגיל "בארץ ישראל" או ב"הארץ" וכיו"ב, וצ"ב מאי שולל בזה. ולכאורה יש לנו לומר דשולל בזה שאר הארצות, כי הנה במק"א השמיענו הרמב"ם (הל' מלכים שם) ד"כל הארצות שכובשין ישראל במלך ע"פ ב"ד הרי זה כיבוש רבים והרי היא כארץ ישראל שכבש יהושע לכל דבר", וזהו שבא לשלול הכא דאף שהיינו בכלל ארץ ישראל, וכמ"ש הרמב"ם (הל' תרומות שם) "ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכובשן מלך ישראל כו' מדעת רוב ישראל", אעפ"כ בארצות אלו אין מוזהרין בהלאו ד"בארצם לא תנחל", כי אזהרה זו נתייחדה לשטח ארץ כנען. מיהו, עדיין דוחק לפרש דזו בלבד בא הרמב"ם לשלול, דהרי דבר זה כבר שלל הרמב"ם מפורש בהלכה שלאח"כ (ה"א): "יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם

ינחלו כמו דליכא שום אזהרה על הגרים ונשים ועבדים, ולא מיעטינהו קרא אלא לומר שאין להם זכות חלק ונחלה בארץ אבל אם ניתן להם רשאים לקבל וליכא איסור בזה לא להנותנים ולא להמקבלים¹⁰. אמנם, לדעת הרמב"ם והסמ"ג דנמנה הלאו להדיא במנין המצות, שוב הדרא קושייתנו דאינו מובן, איך אפשר לומר שלעתיד יטלו הלויים חלק בארץ, והרי כיון שיבטל הלאו אין ראוי למנותו במנין הלאוין.

ג

ביאר הדוחק בתירוצי המפרשים, ויסיק ביאור מיוחד ע"פ דקדוק ל' הרמב"ם – דחלק הלויים יהי' בארץ קיני קניזי וקדמוני ויעויין במפרשים הנ"ל שביארו בכמה אופנים¹¹. דבשות' עמודי אור (שם סוס"ו) הביא לתרץ דגם הסמ"ג אין כוונתו דיטלו חלק בארץ כאחד השבטים, אלא כלפי מה שבחלוקה ראשונה לא לקחו חלק כללי אבל נתנו להם כל שבט ושבט מנחלתו ערים לשבת, ולעתיד יתנו להם חלק כללי כענין הערים שנטלו אז. ובברית משה לסמ"ג (שם) רצה לתרץ דהמדובר בשאר כל הארצות, דהרי מלך המשיח יכבוש את כל העולם כו' (והביא הברית משה שם שכ"מ בתוס' ב"ק פא, ב ד"ה אין לך (ע"פ ג' הב"ח שם). ע"ש בארוכה).

איברא, דמובן שכ"ז דוחק לפרש (הן ברשב"ם (וכן) בסמ"ג, דהא תחילה מביא הסמ"ג

10) ולכאורה כ"מ מפשטות הכתובים בפרשתנו "לאלה תחלק הארץ בנחלה" ולהלן (כו, נו. שם, סב) "ואלה פקודי הלוי גו' ויהיו פקודיהם גו' לא התפקדו בתוך בני' כי לא נתן להם נחלה בתוך בני'".

11) וראה חדא"ג מהרש"א ב"ב שם, שיהי' החלוקה ע"פ ה' והוא יחלוק חלק גם לנחלתו הלויים, ובהחלוקה ע"פ ה' לא קאי הלאו. ואכ"מ.

ונתחלקה להם אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל¹⁵ הרי הכהנים והלוויים באותן הארצות ובביתן ככל ישראל".

ובפשטות יש לומר דכוונתו במה שנקט "ארץ כנען" היא לשלול ארץ שבעצם היא שייכת לארץ ישראל (ולא רק ע"י כיבוש רבים) אבל סוף סוף אינה מארץ כנען¹⁴, ואיזוהי – זו ארץ קיני קניזי וקדמוני¹⁵, שיש לה שייכות לברית א"י, כמ"ש הרמב"ם בהל' רוצח (פ"ח ה"ד) גבי הוספת ערי מקלט בימי המלך המשיח "והיכן מוסיפין אותן בערי הקיני והקניזי והקדמוני

16) ואולי י"ל, דזה מרומז בדברי הספרי פרשתנו הנ"ל "לאלה תחלק הארץ בנחלה . . הכל במשמע ישראל כהנים ולויים כו' ויאמר ה' . . בארצם לא תנחל יצאו כהנים כו'", שמביא הכתוב ס"פ קרח, שלכאורה מפורש בפרשתנו להלן (כו, סב) "כי לא נתן להם נחלה בתוך בני ישראל", וי"ל שמרמז בזה שע"פ פרשת חלוקת הארץ יש מקום גם לחלוקה ללוויים, וזה יהי לע"ל. אלא שיש אזהרה בפרשה בפ"ע (בפרשת קרח) בארצם לא תנחל גו'. וראה מפרשי הספרי - תולדות אדם וספרי דבי רב קרח שם. וצ"ע.

17) העירני חכם אחד שכ"כ במהר"ם שי"ק (מצוה תקה ל"ת רצט) ד"שער לוי אחד" הוא רק בקיני קניזי וקדמוני, ע"ד הנ"ל. וראה גם פי' תולדות אדם לספרי שופטים יח, ב.

18) במצפה איתן לב"ב שם מפרש, דמ"ש הסמ"ג דהלויים יטלו חלק בארץ היינו דוקא בארץ ז' אומות, אבל ג' שייכשו לעתיד הא מיעט להו בספרי פ' קרח וכן פרש"י בחומש פ' שופטים. וצע"ג, דלפי פשטות הספרי ופרש"י מרבה דגם בקיני קניזי וקדמוני לא יקחו, ופשיטא בז' אומות. וראה הערה הבאה.

19) בספרי קרח יח, כד: על כן אמרתי למה נאמר לפי שנאמר (ואתחזן ז, א) ונשל גויים רבים מפניך אבל קיני קניזי וקדמוני לא שמענו ת"ל על כן . . להזהיר ב"ד על כך. ובפרש"י שופטים עה"פ (יח, ב) ונחלה לא יהי לו בקרב אחיו "ונחלת שאר לרבות קיני קניזי וקדמוני. וכן דורש בפ' מתנות שנאמרו לאהרן ע"כ לא יהי ללוי וגו' להזהיר על קיני קניזי וקדמוני"¹⁸.

אבל נוסף לזה די"ל שהרמב"ם פסק כש"ס נגד

13) ודוחק לומר דכוונתו לכיבוש מלך בחו"ל כבוש יחיד דלא הוי דינו כא"י (ראה רמב"ם הל' תרומות שם), דלכאורה אין זה חידוש דהרי "כל הארץ שכובש (המלך) הרי היא שלו ונותן לעבדיו כו' כפי מה שירצה" (רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ט), ומאחר דהמלך נותן לו חלקו, הרי זה כמתנה וכו' ואינו נק' חלק ונחלה.

14) הל' "ארץ כנען" ברמב"ם הל' רוצח (פ"ח ה"ב וג'), שולל "עבר הירדן" [וכל' הספרי זוטא קרוב לתחילתו ובמדב"ר פ"ז ח: ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן]. ועפ"י לכאו' י"ל, דגם כאן הכוונה למעט (גם) עבר הירדן. אבל להעיר שבספרי זוטא ויל"ש קרח (שם, כד), מרבה דגם בעבר הירדן אין נוחלין. וכן בפרש"י שופטים יח, ב בשם הספרי שם (לגירסת רבנו קלונימוס). ועוד (וראה יהושע יג, לג. יד, ג). וראה הערה הבאה.

15) ואף שגם מהלשון שבהלכה יא ש"אין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בנייהם ונתחלקה להם" כבר מובן שאין קיני קניזי וקדמוני בכלל, כי אף שנכרת לאברהם ברית עליהם, לא ירשוה בנייהם ולא נתחלקה להם (וכמ"ש הרמב"ם בהל' רוצח שבסמוך). מ"מ, שם עדיין אפשר לפרש דהעיקר הוא ארץ שנכרתה עלי' ברית כו' [וראה מנ"ח מצוה תח (וכן במצוה תקה), דהשלש אומות הם ג"כ בכלל דברי הרמב"ם שנכרתה ברית לאברהם אבינו עליהם, ולא יטלו הכהנים הלוויים חלק בהם. ולא דייק הוספת הרמב"ם "שירשוה בנייהם ונתחלקה להם"]. ועוד זאת, בהלכה יוד כתב זה בעצם הלאו ש"כל שבט לוי מזהרין שלא ינחלו בארץ כנען". וראה לקו"ש חכ"ג ע' 211 הערה 58. וש"נ.

א) ראה מנ"ח מצוה תקה לשיטתו, שהרמב"ם ס"ל דלא יטלו לעתיד חלק כלל, דהקשה על הרמב"ם האיך פסק כהספרי נגד הש"ס שלנו.

לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנא' (ברכה לג, י) יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין כו' אלא הם חיל השם שנא' (ברכה שם, יא) ברך ה' חילו והוא ברוך הוא זוכה להם שנא' (קרח יח, כ) אני חלקך ונחלתך". ומעתה אינו מובן, מאי טעמא בארץ קיני קניזי וקדמוני שעתידין להיות ירושה לעתיד, יטלו הלוויים חלק.

ובאמת הא לא קשיא, ובהקדים דיש חילוק גדול בין הארץ שירשו ישראל בכניסתם למה שיקבלו במהרה בימינו ארץ קיני קניזי וקדמוני, כי ארץ ז' עממין ניתנה לישראל בכדי שתהי' להם ארץ לישב בה, היינו שענין ה"נחלה" בה הוא שיש להם לישראל ארץ בעולם (ע"ד שיש לשאר אומות ארץ ונחלה בעולם²¹), משא"כ ירושת ארץ ג' אומות אינה בסוג "נחלה" כמו ארץ כנען, אלא היא נתינה מיוחדת מאת ה'. וכמ"ש (שופטים יט, ח) "ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך גו" – לא מצד ההכרח דישובם בארץ.

והנה, האזהרה דלא ינחלו בארץ "בארצם ולא תנחלו", פי' בארצם של ישראל, היינו ארץ כנען שניתן להם בכדי שתהי' להם ארץ לישב בה. ועיין לשון הרדב"ז לרמב"ם (הל' שמיטה

הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל", היא מצוה הנוהגת לדורות בארץ כנען דוקא.

אמנם, מה שהרמב"ם לא כתב בפירוש שלע"ל ינחלו הלוויים בארץ קיני קניזי וקדמוני (כ"א ברמז בלבד, בדיוק לשונו²⁰ שלא ינחלו "בארץ כנען") – אינו קושיא, ע"פ הידוע בכללי הרמב"ם (ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ב (וראה שם ס"ה). וש"נ) שאין דרכו לכתוב ענינים מיוחדים ואינו אלא מעתיק הגמרא, ואילו "דבר שלא בא בגמרא אלא בקושיא אגב גררא אין דרכם להעתיקו".

ד

יבאר סברת הדבר, מפני מה בארץ קיני קניזי וקדמוני ליתא לטעם הלאו שהביא הרמב"ם

אמנם, עדיין צריך ביאור בחידושונו, כי הנה בהטעם ששבט לוי לא נטל חלק בארץ, כתב הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל שם הי"ב) "ולמה לא זכה

הספרי, הרי גם בספרי קרח גופא זהו "ד"א", ולפי פי' הראשון אין לימוד על קיני קניזי וקדמוני. וכן בפרש"י שופטים הביא גירסא אחרת בספרי "ונחלה לא יהי' לו אלו נחלת חמשה בקרב אחיו אלו נחלת שבעה", שבזה לא נכלל קיני קניזי וקדמוני (וראה רמב"ן שם). ומלבד כל זה, בספרי ופרש"י הנ"ל יש לפרש, שאין המדובר לע"ל אלא בזה"ז אם היו כובשים קיני קניזי וקדמוני (ראה באר בשדה לפרש"י שופטים שם. עמק הנצי"ב לספרי קרח שם).

ולהעיר מצפ"נ עה"ת (קרח יח, כ): בארצם לא תנחלו כו' ר"ל אף בקיני קניזי וקדמוני לא כמו שבט לוי ועי' ב"ב דף קכב. ומשמע דס"ל ג"כ דשבט לוי ינחלו לע"ל בקיני קניזי וקדמוני משא"כ הכהנים [בס"פ אמור על הפסוק בהפטרה (יחזקאל מד, כח) "ואחווה לא תתנו", ג"כ מחלק דקאי רק על כהנים דלא יטלו אף דשבט לוי יקחו חלק לע"ל. אבל שם אינו מדייק שזהו בקיני קניזי וקדמוני].

(20) וכן במ"ש בהי"א בארץ שנכרתה עלי' ברית כו' וירשוה בניהם ונחלקה להם (ראה לעיל הערה 15).

21) אף שארץ זו חלוקה בזה שהיא מקודשת משאר הארצות, ועוד דגם מהות הארץ שונה מכל שאר הארצות דהחפצא של הארץ נעשה ארץ ישראל שא"א שיעבור לרשות ובעלות אחר (ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 8 ואילך. חט"ו ע' 206 ואילך). ואולי דמצד ענין זה (הב') בארץ שייך גם לשבט לוי. ולהעיר מצפ"נ השמטות להל' תרומות סב, א. ועצ"ע.

לקראת שבת

כא

ויובל שם הי"א): וקרא מסייע לרבינו בארצם לא תנחל משמע בארצם המיוחדת להם אבל שאר ארצות אינם בכלל זה. ובקריית ספר (להמבי"ט) "בארצם דהיינו שהוא שלהם מעתה".

וא"כ, דוקא בזה הוזהרו שבט לוי "לא יהי' לכהנים הלויים גו' חלק ונחלה עם ישראל", דחלק ונחלה בארץ באופן זה ה"ז בגדר ד"דרכי העולם", ושבט לוי "מפני שהובדל לעבוד את ה" אין חלק ונחלה זו שייכת אליהם, כי "הובדלו מדרכי העולם". וא"כ שפיר יכולים הלויים לקבל בארץ ג' אומות שהיא הרחבה בפ"ע, ואינה בכלל "נחלה" רגילה שניתנה לישראל

בתור ארץ לישב בה. (ובאמת, גם בשאר הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל, מאחר שהכהנים והלויים באותן הארצות כו' ככל ישראל, צ"ל דאינם בגדר זה של "נחלה" הנ"ל (וכמו שנת' בלקו"ש חכ"ג ע' 212). אך מ"מ, בארצות אלו אין הגדר ד"ירחיב ה"א את גבולך" אלא שהיא "מלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו" (רמב"ם הל' מלכים רפ"ה). וי"ל שלכן "באותן ארצות" הכהנים והלויים הויין "ככל ישראל", ואילו קיני קניזי וקדמוני שייכים במיוחד (גם) לשבט לוי. ועצ"ע).

עבדו את ה' בשמחה

מ"ש שאינו שבע רצון, הנה סימן טוב הוא זה, כי אי שביעת רצון יכול להמשיך גילוי כחות הנעלמים

נעם לי לקבל מכתבו מ... בו כותב ע"ד התעסקותו בשדה חינוך הכשר המקרב את לבם של בני ובנות ישראל לאבינו שבשמים, ומה שכותב שאינו שבע רצון כי לא הצליח הרבה במשמעת, הנה זה מכבר אמרתי לו שסייח דעתו מהמרה שחורה שלו שאין לו יסוד, ומה שלא הצליח הרבה, הנה בטח הוא ע"פ מרז"ל מגילה ו' ע"ב אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, אבל קודם לזה נאמר, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, ובמילא הרי בידו דבר זה.

ב) מ"ש שאינו שבע רצון, הנה סימן טוב הוא זה, כי אי שביעת רצון יכול להמשיך גילוי כחות הנעלמים אם כחות הגלויים אינם מספיקים, משא"כ שביעת רצון מביא ע"פ רוב לישות וכו' והעדר העבודה ועכ"פ העדר העבודה במרץ המתאים, וזה היפך תכלית המקווה, והכוונה שעבודת האדם צריכה להיות דוקא ביגיעה. והאריכות בזה אך למותר.

(אגרות קודש ח"ז אגרת א'תקג)

מצד מרה שחורה באה ג"כ התמדה בלימוד החכמה ובפרט בלימוד תורה"ק

...ואם לפעמים יש לו מחשבות של מרה שחורה, אף שבכלל חידוש הי' אצלי דבר זה, הרי ידוע מ"ש בתורה אור שמצד מרה שחורה באה ג"כ התמדה בלימוד החכמה ובפרט בלימוד תורה"ק, ובמילא גם הוא יעשה כן ויעבוד את ה' בשמחה בכל דרכיו.

(אגרות קודש ח"ח אגרת ב'רצט)

ענין המרה שחורה יש להשתמש בו בהתמדה בתלמוד תורה, אבל כלל וכלל לא בנוגע לעסקנות צבורית

...ומה שמתאונן על המצב ב... הנה כבר כתבתי לו כמה פעמים וכן אמרתי לו בע"פ, שענין המרה שחורה הנה יש להשתמש בו בהתמדה בתלמוד תורה, אבל כלל וכלל לא בנוגע לעסקנות צבורית כי זהו מבלבל הן לבעל המרה שחורה והן להעוזרים אתו והעובדים ביחד.

...ומה שיש כו"כ פרטים שעדיין לא נתקנו, הרי לשתי סיבות אפשריות בדבר, א) כי הסדר דקדושה הוא לאט לאט אגרשנו, ב) שאולי עוד לא זכו... – זכו מל' זיכור ובירור – ובמילא קלקלו הצנורות לשעה קלה, ובעשיית תשובה כפשוטה, היינו לשמור השיעורים בחומש תהלים ותניא, טבילת עזרא וכיו"ב במילא יישרו ויפתחו הצנורות ותבוא ההצלחה במילואה...

(אגרות קודש ח"ו אגרת א'תתלו)

מה שכותב בענין המיחשים שאצלו, הנה בטח אין זה אלא מרה שחורה בלבד

מה שכותב בענין המיחשים שאצלו, הנה בטח אין זה אלא מרה שחורה בלבד, וידוע העצה לזה עפ"י המבואר בתורה אור לאדה"ז פ' תולדות ביאור לד"ה מים רבים, אשר במרה שחורה טוב להשתמש לענין התמדה בלימוד. וכמובן באופן שלא יחליש בריאותו ח"ו.

(אגרות קודש ח"ג אגרת תש)

בתענוג קראתי מכתבו מ... וסיבת התענוג היא... שהתחיל להתענין באופן רציני בדבר ההצעה אודות... ובטח לא ישתמש לזה יותר מדי בטבע המרה-שחורה, וכמבואר בתורה אור תולדות ביאור מים רבים פ"ד, להשתמש בכח המרה שחורה לענין התמדה בלימוד.

(אגרות קודש ח"ג אגרת תערב)

כשמשתמשים עם המ"ש להתמדה, יש בזה תועלת גשמית ורוחנית

קבלתי מכתבו מ... וכמנהגו ב"קדש" מסיים הוא מכתבו בבקשת ברכה להצלחה, וכנראה שתיכף כשעבר הגבול ל... הנה נפל עוד הפעם במרה שחורה במחשבותיו,

וכבר אמרתי לו כמה פעמים שהוא זוגתו שיחיו דארפען מאכען א ברעג מיט די [צריכים לעשות 'סוף' לה] מרה שחורה, ואם אין עצה אחרת – הרי מבואר בתו"א אז מרה שחורה קען מען אויסניצען אין [יש לנצל המרה שחורה ב] התמדה בתורה, ויש בזה תועלת אז מען פארהיט דעם געזונט [שומרים על הבריאות], מצד העדר המרה שחורה מענינים גשמים, וגם פרנסה ברוחניות מצד התועלת שיש בלימוד התורה.

המחכה לבשורה טובה בנוגע לבריאות זוגתו תחי' וכן אשר כמ"ש, ולו יהי' בקבלת עול, לקחת שניהם על עצמם לעבוד את השי"ת מתוך שמחה.

(אגרות קודש ח"ה אגרת א'רלה)

חבל שחסידיים שוכחים על בנותיהם

אין הבדל בין ברא לברתא, יש אשר הברתא של אחד תהיה חשובה יותר מאשר הברא של השני, אצל רבנו הזקן היתה בת בשם פריידקע, ורבנו הזקן היה אומר חסידות במיוחד לפניו, כפי הסיפור הידוע שהוא כ"ק הרבי האמצעי הראה לה בחשאי את קצה האבנט שלו כדי להזכיר לה מה עליה לשאול אצל רבנו הזקן.

בקיאה בשולחן ערוך "אורח חיים" בתכלית הבקיאות

אמו זקנתו [של אדמו"ר הזקן] הרבנית רחל בת הר' ברוך בטלן, סבתו של הוד כ"ק רבנו הזקן, היתה בקיאה בשולחן ערוך "אורח חיים" בתכלית הבקיאות. הוד כ"ק רבנו הזקן אמר, אם כולם היו בקיאים כמוה ב"אורח חיים" לא היו צריכים לעשות הוספות על "אורח חיים".

פעם אירע, שהלכו יחד בשבת מבית הכנסת, ר' ברוך בטלן, מחותנו ר' משה, חתנו ר' שניאור זלמן – אביו של ר' ברוך שהיה אביו של הוד כ"ק רבנו הזקן – ובנו ר' בנימין, ומאחוריהם הלכה קבוצת הנשים ובתוכן בתו רחל. היה זה בעיר פוזען, בה היה עירוב, כך שהם החזיקו בידיהם חומשים וכיוצא בזה והנשים לבשו כפפות על ידיהם, כפי שהיה נהוג אז.

פתאום בא שמש העיר בריצה והודיע שהעירוב נקרע. התעוררה שאלה מה לעשות עם הספרים ועם בתי הידים והחלו להתפלפל בזה. ר' שניאור זלמן היה כידוע למדן גדול, ור' משה היה גאון, והם החל לדבר ב"לומדות" שבדין. בתוך כך פנה ר' ברוך בטלן אל בתו רחל ואמר לה מה את מתביישת, אמרי איך הוא הדין, והיא ענתה מיד את הדין במפורט כפי שכתוב ב"אורח חיים", וכך הם נהגו. ר' משה ור' שניאור זלמן התפעלו מאד מכך.

אמר עליה הוד כ"ק רבנו הזקן שהיא היתה "למדן"

לר' ברוך בטלן ולר' משה היו שיטות שונות בענין החינוך בכלל וחינוך הבנות בפרט. ר' משה גדל והתחנך בעולם הנגלה, מה שקוראים העולם המתנגדי, והם לא היו לומדים תורה עם נשים, אדרבה הם החשיבו זאת לאיסור.

מאידך גדל ר' ברוך בטלן והתחנך בעולם החסידי, הוא התחנך אצל מקושרי ר' אליהו בעל שם מוויירמייזא והוא עצמו היה אצל ר' יואל בעל שם, והם היו לומדים תורה עם בנותיהם¹, לכן הוא עצמו למד עם בתו רחל, ומובן מאליו שהיה זה בחשאי.

הרבנית דבורה לאה – בת הרבנית רחל ואחותו של הר' ברוך אביו של הוד כ"ק רבנו הזקן – היתה למדנית. כך אמר עליה הוד כ"ק רבנו הזקן שהיא היתה "למדן". התואר למדן היה אז תואר גדול. הרבנית דבורה לאה היתה לומדת גמרא ורמב"ם, ולכן קרא הוד כ"ק רבנו הזקן את בתו דבורה לאה – אמו של הוד כ"ק אדמו"ר הצמח צדק על שם הדודה דבורה לאה.

(תרגום מספר השיחות ה'תש"ד עמ' 64 ואילך)

יש אשר הברתא של אחד תהיה חשובה יותר מאשר הברא של השני

בשבת זו [פרשת וירא תרנ"ד] מתפללים בהשכמה, כי היום קצר והמלאכה מרובה, דודתי מרת חיה מושקא תחי' [בת כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע] ילדה בת ובעת תפילת שחרית, יקראו לה שם, ויהיה קידושא רבה.

הקידושא רבה היה בבית כבוד אמי זקנתי הרבנית מרת רבקה, בשמחה רבה, וראה זה פלא, גם אבי [כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע] סיים תפילתו עם הציבור בשעה אחת עשרה וחצי, ותפילת מוסף התפלל לפני התיבה ר' ליב באשעס "המקצר" ולא ר' יצחק גרשון "המאריך".

בשעת הקידוש אמר כבוד דודי הרז"א מאמר על פסוק כי א-ל דעות ה', וביאר בהסבר רב ההפרש בין כוח החכמה, כוח הבינה וכוח הדעת. אחר כך אמר אבי מאמר "אז תשמח בתולה במחול", המשל מהבעל שם טוב מה"שווינדל טרעפ" [מדריגות הסובבות את העמוד. (ראה בזה בס' כתר-שם-טוב, קה"ת (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סנ"ג ואילך)], בענין העליה מדרגא לדרגא בדרך קירוב וריחוק.

אבי סיפר, כי מאמר זה אמר אביו, הוד כ"ק הרבי מהר"ש, בשנת תרל"ט, כשנולדה בת לדודתי מרת דבורה לאה, וסיפר שלשה סיפורים. אחרי שסיפר אבי, הוד כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, שלשת הסיפורים, מיהרו להתפלל מנחה וליטול הידים לסעודת שבת קודש, כי נשאר רק רגעים אחדים עד שקיעת החמה.

1 ראה טושו"ע יו"ד סי' רמו ס"ו. ספר חסידים סי' ש"ג. הלכות ת"ת לרבנו הזקן ספ"א וז"ל: הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן כמו דיני נדה וטבילה ומליחה ואיסור יחוד וכיצא בהן כל מ"ע שאין הזמן גרמא וכל מצות ל"ת של תורה ושל דברי סופרים.

לקראת שבת

אבי מדבר אודות אביו, הוד כ"ק הרבי מהר"ש, מאמר העולם – אומר אבי – הוא "ברא כרעא דאבוה", ואילו לשון הגמרא היא "יורש כרעי' דאבוה" (עירובין נג, ב).

אין הבדל בין ברא לברתא, יש אשר הברתא של אחד תהיה חשובה יותר מאשר הברא של השני, אצל רבנו הזקן היתה בת בשם פריידקע, ורבנו הזקן היה אומר חסידות במיוחד לפנייה, כפי הסיפור הידוע שהוד כ"ק הרבי האמצעי הראה לה בחשאי את קצה האבנט שלו כדי להזכיר לה מה עליה לשאול אצל רבנו הזקן.

וזה דיוק לשון הגמרא "יורש כרעא דאבוה" ולא כפי מאמר העולם "ברא כרעא דאבוה", ברם גם בירושה ישנם חילוקים, שכשם שישנם חילוקים בירושה גשמית כך ישנם חילוקים בירושה רוחנית, אבל בכללות אין זה אלא "כרעי' דאבוה".

(מיומן כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע חשון תרנ"ד – נדפס ב"התמים" חוברת ג' עמ' כו-כז)

במושג של 'גזע' אין הבדל בין בן לבת

משיחותיו של הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע [יו"ד כסלו תר"ם] ישנו מרגלית הנוגע בחיי החסידים ממש:

"במושג של 'גזע' [החסידים] אין הבדל בין בן לבת. [חבל ש] חסידים מחנכים רק את בניהם בדרך החסידות ושוכחים על בנותיהם. בעל 'אור החיים' למד עם בנותיו חומש, וזהו פירוש 'אור החיים' על התורה [ראה בזה אג"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע, חט"ו ע' שכו, והנסמן שם]."

והדברים ק"ו ומה אם בחמשים וחמשה שנים מקודם אשר בכל בתי אנ"ש היו אור דרכי החסידים מאירים באור פנימי ועצמי, מכל מקום הורגש חסרון חינוך הבנות בחינוך ודרכי החסידות הנה מכש"כ וק"ו עתה אשר דבר זה נוגע בנפש ממש, לעורר את הנקודה פנימית הבא בירושה מהורים לילדיהם.

והנה מובן הדבר אשר לימוד דא"ח עם הבנות הוא דבר כבד להבינן ולהסבירן בכמה וכמה דברים הצריכים ידיעה גדולה ורחבה בשכלים העיוניים, שאי אפשר רק לאחדות בלבד, אבל לא להכלל כולו.

אמנם ישנם ענינים בתורת החסידות שאפשר להסבירן והן יכולות לקבלם בטוב, רק שהלימוד אתן צריך להיות עם ביאורים והסברים ולשלב בהדברים סיפורי מעשיות, אשר עי"ז נקלט הענין בטוב יותר, והוא על דרך הסגנון של השיחות שהענינים מבוארים היטיב ומוסברים בכמה סיפורים.

וכוונה עיקרית בהסכמתי בהדפסת השיחות והדומה במכתבים שונים לתת חומר לדיבור בעת התועדות אנ"ש שי' ובמדה ידוע גם להיות מקור לשיחה בפי אנ"ש שי' בשבתם בביתם עם בני ביתם שי' אשר בזה יקרבו אל הטוב והמועיל וידריכום ויחנכום בדרכי החסידות.

(אגרות-קודש ח"ג עמ' תסט ואילך)